

שם התלמיד:
כיתה:
בי"ס:

משימת הערכה במקצוע "עברית" לתלמידי כיתה ז'

תכנית שלהב"ת מחצית ב – תשע"א

פרק ראשון

קראו את המאמר שלפניכם, וענו על כל השאלות שאחריו.

עברית של קיבוץ גלויות

מעובד על-פי מיכאל גרינצווייג, עברית של קיבוץ גלויות, "עת-מול", יד יצחק בן צבי, טבת תשע"א

שנותיה הראשונות של מדינת ישראל התאפיינו בקיבוץ גלויות, גלי עלייה גדולים של יהודים, שהגיעו אליה מכל ארצות תבל. בתוך פחות משלוש שנים הכפילה המדינה הצעירה את אוכלוסייתה וקלטה כ-700,000 עולים. מספר כזה של עולים בזמן כה קצר יצר לא מעט בעיות וקשיים, וביניהם התעוררה גם בעיית השפה.

5 עם קום המדינה תפסה העברית את הבכורה מבין שלוש השפות הרשמיות שהיו נהוגות עד אז: אנגלית, עברית וערבית. בתקופה זו שפת הדיבור של היישוב היהודי בארץ הייתה עברית. בבתי הספר היהודיים לימדו בעברית, ספרים ועיתונים בעברית היו חלק מרכזי בתרבות השפה הכתובה, וגם החדשות ברדיו היו בעברית. למרות זאת רק כ-20 אחוז מכלל התושבים בארץ היו דוברי עברית מלידה, ולמציאות משתנה זו נשאבו גם העולים הרבים. 10

היו מבין העולים שלמדו עברית בבתי ספר בגולה, ורבים מן הגברים ידעו לקרוא בעברית שכן התפללו וקראו בתורה בשפה זו. אולם מרבית העולים לא דיברו עברית כשפת יום-יום. התמונה הלשונית הסתבכה יותר בשל העלייה מן הגלויות השונות, ובארץ נוצר עד מהרה בליל של שפות.

15 כפתרון למציאות לשונית מורכבת זו הוקמו אולפנים שבהם לימדו את הלשון העברית. ברחבי הארץ התפרסמו מודעות בשפות השונות שקראו לתושבים לבוא וללמוד עברית. באולפנים לא עסקו רק בלימוד השפה העברית אלא גם בתולדות הארץ והציונות ובמסורת ישראל. הכוונה הייתה לשלב את לימוד השפה עם הרחבת ההשכלה, ולטפח את הקשר לתנ"ך ולארץ ישראל. עולים שלא הגיעו לאולפנים, מצאו לעתים את האולפן מגיע אליהם, וכך ביישובי העולים, שהוקמו בראשית שנות ה-50, התקיימו שיעורים בעברית גם בבתיים. 20

בתחילה לא היו מצויים ברשות התלמידים והמורים ספרים להוראת העברית כשפת יום-יום. אולם לאט לאט החלו להופיע ספרים בעברית קלה, שבהם הודגמו שיחות יום-יום וכן קטעי קריאה שתוכנם קשור לתרבות היהודית והישראלית: אגדות, סיפורי חגים, סיפורי מלחמת העצמאות, תיאור של נופי הארץ, מילות ההמנון הלאומי ועוד. 25

בצד חומרי הלימוד הרשמיים היה תפקיד חשוב גם לעיתונים. בשנות ה-50 החל להופיע עיתון בעברית קלה, שבו נמסרו ידיעות בעברית בסיסית ונכתבו גם סיפורים, חלקם מנוקדים.

30 על עיצוב שפתם של ילדי העולים השפיע מגוון עיתוני הילדים שראו אור: "דבר לילדים", "הארץ שלנו", "הבוקר לילדים" ו"אצבעוני". במקביל לעיתונים הוקמה

רשת של ספריות עירוניות וציבוריות, שתרמה אף היא להנחלת הלשון בקרב הילדים.

הצבא נחלץ אף הוא לסייע בהוראת העברית, ולצורך כך גויסו מאות חיילות, שהפכו למורות בכיתות האולפן ביישובי העולים. 35

באותם ימים גם בצבא דיברו החיילים במגוון שפות, ובליט בָּרָה תורגמו פקודות מעברית לשפות השונות. משום כך אחת המשימות שהצבא קיבל עליו נקראה "מבצע עברית" בבסיסים הצבאיים הוקמו אולפנים, והעיתון הצבאי "במחנה" יצא גם במהדורה מנוקדת מיוחדת לעולים.

קליטת העלייה ובליל השפות שנוצר בארץ הצריכו התגייסות ציבורית. יחד עם מורי האולפנים והחיילות פעלו בשטח גם מאות מתנדבים ומורים בגמלאות, וכולם נרתמו להנחלת השפה העברית. 40

(השאלות בעמודים הבאים.)

ענו על כל השאלות שלפניכם.

1. בשורה 14 כתוב: "ובארץ נוצר **בליל של שפות**".

א. מהו **בליל של שפות**? (2 נקודות)

ב. מדוע נוצר בארץ **בליל של שפות**? (2 נקודות)

2. א. בשנות ה-50 התגבשו דרכים שונות להנחלת השפה העברית.

צינו **שתיים** מן הדרכים: (4 נקודות)

ב. נוסף להקניית השפה היה צורך לחזק את הקשר של העולים החדשים לתרבות הישראלית.

צינו **שתי פעולות** שנעשו על מנת לטפח קשר זה. (4 נקודות)

3. א. בשורה 5 של המאמר כתוב שהעברית **תפסה את הבכורה**.

מה פירוש הביטוי **תפסה את הבכורה** במאמר?

הקיפו את התשובה הנכונה. (3 נקודות)

1. הפכה לשפה היחידה באותה תקופה.

2. נבחרה לשפה השווה במעמדה לאנגלית ולערבית.

3. רכשה מעמד חשוב יותר מהשפות האחרות.

4. הפכה לשפה האהובה ביותר בארץ.

ב. בשורה 22 כתוב: "גם הצבא נחלץ לסייע בהוראת העברית."
הקיפו את המשפטים שבהם מתאים להשתמש במילה **נחלץ**. (3 נקודות)

1. הפקק _____ בקלות מן הבקבוק.
2. חברי ידוע כמי ש _____ מכל צרה.
3. המצב בארץ _____ לטובת העולים.
4. אני ידוע כ _____ בזמן המבחן.
5. חברי _____ לעזרתי כשהייתי זקוקה לו.

4. הקיפו את התשובה הנכונה. (3 נקודות)
על פי המאמר, העברית שימשה את היהודים בגולה בעיקר:

- א. לתפילה בבתי הכנסת ולקריאה בתורה.
- ב. לשיחה על נושאים מחיי היומיום.
- ג. לקריאה על הנעשה בעולם.
- ד. לתקשורת בין גברים בלבד.

5. בשורה 30-31 כתוב: 'על עיצוב שפתם של ילדי העולים השפיע מגוון עיתוני הילדים **שראו אור**: "דבר לילדים", "הארץ שלנו", "הבוקר לילדים" ו"אצבעוני".
(3 נקודות)

א. בין חלקי המשפט מתקיים קשר של:

1. בעיה ופתרונה
2. טענה ונימוק
3. סיבה ותוצאה
4. הכללה ופירוט

ב. משמעותו של הביטוי **ראו אור** הוא: (3 נקודות)

1. התחרו זה בזה.
2. נמכרו בעותקים רבים.
3. התפרסמו בדפוס.
4. האירו את חיי הילדים.

6. מהי המטרה העיקרית של כותב המאמר? הקיפו את התשובה הנכונה. (3 נקודות)

א. לספר עד כמה קשה היה ללמוד את העברית באותה תקופה.

ב. לתאר את המאמצים הרבים שנעשו כדי להנחיל את העברית.

ג. לשכנע שהעברית קשה, ונדרשו מאמצים רבים כדי להנחילה.

ד. להוכיח שאפשר ללמוד שפה רק באולפנים ובבתי ספר.

7. בשורה 15 כתוב: "כפתרון למציאות לשונית מורכבת זו הוקמו אולפנים..."

לאיזו מציאות לשונית מתכוונים במשפט זה? (2 נקודות)

8. בשנותיה הראשונות של מדינת ישראל הקימה המדינה אולפנים ללימוד הלשון

העברית. כיום עדיין מגיעים לישראל עולים מארצות שונות.

האם לדעתכם גם בימינו חשוב שהמדינה תפעיל אולפנים ללימוד הלשון?

נמקו את תשובתכם ובססו אותה על המאמר. תוכלו להוסיף גם נימוקים משלכם.

כתבו 3-5 שורות. (8 נקודות)

בכתיבתכם הקפידו
על הניסוח, על סימני
הפיסוק, על כתיב
נכון ועל כתב יד ברור.

פרק שני

באחת מחטיבות הביניים בארץ הוחלט על ביטול המבחנים בכל מקצועות הלימוד. במקום המבחנים יידרשו התלמידים לכתוב עבודות או להכין הרצאות שיוצגו בפני תלמידי הכיתה, והציון בתעודה ייקבע על פי העבודות וההרצאות שהכינו.

בכתיבתכם הקפידו
על הניסוח, על סימני
הפיסוק, על כתיב
נכון ועל כתב יד
ברור.

9. הביעו את דעתכם על הצעה זו, ונמקו אותה. כתבו בין 10-12 שורות. (20 נקודות)

מומלץ לכתוב טיוטה.

פרק שלישי

קראו את המאמר שלפניכם, וענו על כל השאלות שאחריו.

מערכות התחבורה והתקשורת בישראל

מעובד על-פי צביה פיין, מאירה שגב, רחלי לביא, "ישראל האדם והמרחב", מט"ח, 2007

בימינו למערכת התחבורה ולמערכת התקשורת יש תפקיד חשוב בקיומן של הפעילויות הכלכליות והחברתיות המתנהלות בכל רחבי העולם. שתי המערכות משלימות זו את זו: מערכת התחבורה מאפשרת מעבר של אנשים ומטענים, ומערכת התקשורת מאפשרת מעבר של מידע.

5 מערכת התחבורה של ישראל התפתחה מאוד מאז קום המדינה, אך קצב הפיתוח שלה אינו מצליח לספק את הצרכים של תושביה. בהשוואה למערכות התחבורה של מדינות מפותחות אחרות, רמת מערכת התחבורה של ישראל אינה גבוהה. מצב המערכת קשה במיוחד בערים הגדולות: תל-אביב, ירושלים וחיפה. העובדים בערים אלה, מבזבזים זמן יקר בדרכים בשל פקקי תנועה, מחסור במגרשי חנייה, היעדר תחבורה ציבורית יעילה ורמת תחזוקה נמוכה של הכבישים. בצפון הארץ ובדרומה 10 סובלים פחות מגודש תחבורה, אך יש להם בעיות אחרות, כגון מחסור בכבישים ובמסילות ברזל.

לבעיות התחבורה בישראל יש מספר גורמים. ישראל היא מדינה קטנה ורוב האוכלוסייה מתרכזת בשטח קטן. המרחקים הקצרים בין מוקדי הפעילות יוצרים 15 גודש תחבורה, והמחסור בקרקע פנויה מקשה על פיתוח תשתיות, כמו כביש, מֶחלף, או מגרש חנייה, מפני שמרבית השטח כבר בנוי.

גורם נוסף ליצירת עומס על מערכת התחבורה בישראל הוא הגידול המהיר של האוכלוסייה והעלייה המתמדת ברמת החיים של תושביה. כתוצאה מכך עולה במהירות מספר כלי הרכב, בעוד שפיתוח תשתיות התחבורה נמצא בפיגור מתמיד. 20 לשם הדגמה, מאז הקמת המדינה גדל מספר כלי הרכב פי 50, לעומת זאת אורך הכבישים גדל רק פי 2.6. נוסף לכך היקף ההשקעה של המדינה בפיתוח מערכת התחבורה קטן יחסית, מכיוון שצרכים אחרים של המדינה (כגון בתחום הביטחון) משאירים מעט מאוד משאבים לנושא זה.

מערכת התקשורת, בניגוד למערכת התחבורה, מצליחה לספק את מרבית הצרכים 25 של תושבי המדינה, ובתחום זה ישראל נמנית עם המתקדמות במדינות העולם. תושבי ישראל נהנים ממגוון עשיר של אמצעי תקשורת, כגון רשת טלפון, טלוויזיה ואינטרנט, שבאמצעותם מעבירים כמויות אדירות של מידע במהירות רבה.

למדינת ישראל, השוכנת מרחק אלפי קילומטרים מהשווקים הבין-לאומיים המרכזיים המצויים באירופה, בארה"ב ובמזרח הרחוק, חשוב מאוד לפתח מערכות תקשורת מתקדמות. השימוש במערכות אלה "מקצר" את המרחקים, ומאפשר קשר 30 רציף והדוק עם מרכזים מרוחקים. גם בתוך ישראל מצמצמות מערכות התקשורת את השפעתם של מרחקים גאוגרפיים, ובאמצעותן צפון הארץ ודרומה מתקרבים לפעילות הכלכלית במרכז הארץ. מערכות התקשורת מאפשרות פעילות של חברות

35 כלכליות ומפעלי תעשייה רחוקים כמו חברת "ישקר" בגליל ומפעל "נטפים" בנגב. עם זאת במרכז הארץ רשתות התקשורת עדיין יעילות ומפותחות יותר מאשר באזורים שבשולי המדינה ובאזורים הכפריים.

הגידול באורך הכבישים ובמספר המכוניות בשנים 1960-2000

שנה	מכוניות	כבישים (בק"מ)
1960	70,000	6,572
1980	539,000	11,810
2000	1,831,000	16,281

(השאלות בעמודים הבאים.)

ענו על כל השאלות שלפניכם.

10. א. ציינו שלוש בעיות המאפיינות את מצב התחבורה בישראל. (3 נקודות)

ב. מה גרם לבעיות אלו? ציינו שלושה גורמים שונים על פי המאמר. (3 נקודות)

11. בשורות 21-23 כתוב "היקף ההשקעה של המדינה בפיתוח מערכת התחבורה קטן יחסית מכיוון שצרכים אחרים של המדינה...משאירים מעט מאוד **משאבים** לנושא זה." הקיפו את המשפט שבו **לא יהיה נכון** להשתמש במילה **משאבים**. (3 נקודות)

א. האנושות מחפשת דרכים לניצול _____ מן הטבע.

ב. ה _____ הבסיסיים של המפעל גדלו בשנה האחרונה.

ג. בגלל מצוקת המים לא קיימים _____ בכנרת.

ד. כשיש מספיק _____, ניתן להעלות את רמת החיים.

12. בסוף המאמר מוצגת הטבלה: **הגידול באורך הכבישים ובמספר המכוניות בשנים 1960-2000**

א. מה היה מצב התחבורה בשנת 1960, לפי הטבלה? (2 נקודות)

ב. מה ניתן ללמוד על הגידול באורך הכבישים משנת 1960 לשנת 2000, לפי הטבלה? (2 נקודות)

ג. מה ההבדל בין הגידול באורך הכבישים לבין הגידול במספר המכוניות, לפי הטבלה? (3 נקודות)

ד. העתיקו מתוך המאמר משפט אחד שיכול לשמש מסקנה לנתונים המופיעים בטבלה. (3 נקודות)

13. למדינת ישראל יש מערכת תקשורת מפותחת. כתבו על-פי המאמר שתי הוכחות לקביעה זו. (4 נקודות)

14. בשורה 32 כתוב: "ובאמצעותן צפון הארץ ודרומה מתקרבים לפעילות הכלכלית במרכז הארץ"

למי מתכוונים במילה **באמצעותן**? (2 נקודות)

15. בשורות 31-32 כתוב: "גם בתוך ישראל מצמצמות מערכות התקשורת את השפעתם של מרחקים גאוגרפיים"

באיזה ערך במילון נוכל למצוא את המילה **השפעתם**? (3 נקודות)

א. שפע

ב. שפעת

ג. השפעה

ד. השפעת

16. השלימו את המשפט הבא בעזרת מילת הקישור המתאימה מתוך המילים שלפניכם: **ואילו, ואף, כתוצאה מכך, נוסף לכך** (2 נקודות)

מצב מערכת התחבורה בישראל זקוק לשיפור _____ מערכת התקשורת מצליחה לספק את מרבית הצרכים של תושביה.

17. לאחרונה הועלתה הצעה לאסור על כניסתם של כלי רכב פרטיים למרכזי הערים הגדולות בישראל, ולאפשר הגעה אליהם רק באמצעות תחבורה ציבורית.

מה דעתכם על הצעה זו? נמקו את דבריכם. כתבו 3-5 שורות. (10 נקודות)

בכתיבתכם הקפידו על הניסוח, על סימני הפיסוק, על כתיב נכון ועל כתב יד ברור.

בהצלחה

